

Дашков С.І.

*аспірант кафедри світової економіки,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5345-9171>*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-365-4-3>

ТЕХНОЛОГІЧНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасна міжнародна торгівля поєднує величезну кількість гравців, що підвищує рівень конкуренції та сприяє формуванню окремих кластерів ринків (продовольства, чорних та кольорових металів, нафти та продуктів її переробки тощо), присутність та успішність на яких зумовлюється спеціалізацією національних економік. При цьому, чим більше експортна спеціалізація країни наближена до сировинної, тим менш гарантованим є набуття довгострокових переваг на зовнішніх ринках, а їх підтримка потребує постійного вдосконалення конкурентної стратегії, покращення технології виробництва, переходу до більш високого рівня переробки / готовності продукту. Очікувано, країни, що розвиваються, переважно зосереджуються на ринках сировини, тоді як країни з розвинутою економікою мають у своєму «портфелі» більш технологічно складну продукцію та орієнтовані на відповідні міжнародні ринки.

В умовах зростання глобалізації та поглиблення міжнародної торгівлі конкуренція на зовнішніх ринках стає все жорсткішою, тому технологічна спеціалізація економіки може розглядатися не лише як один з напрямів підвищення конкурентоспроможності держав, а й важлива передумова забезпечення її економічної безпеки в цілому. Адже високий рівень технологічності національної економіки та, як наслідок її експорту, мінімізує потенційні ризики залежності від провідних акторів світової політики, характерні для країн з сировинною спеціалізацією. Забезпечення конкурентоспроможності експортної продукції як результат її технологічності є важливим аспектом гарантування

економічного суверенітету та національної економічної безпеки. Для оцінки можливостей здобуття високотехнологічних конкурентних переваг необхідною є комплексна оцінка поточного стану економіки країни порівняно з розвиненими країнами, що дозволить визначити її сильні і слабкі сторони та оцінити потенціал експортоорієнтованого розвитку на основі технологічної спеціалізації. Так згідно з Атласу економічної складності [1; 2], який розміщує промислові можливості та ноу-хау країни в центрі її перспектив зростання, виділяються наступні групи продукції та напрями економіки за рівнем технологічної складності (таблиця 1).

Таблиця 1

Індекси складності груп продукції (PCI) з 2017–2021 рр.

Група товарів	2017	2018	2019	2020	2021
Машини / Електротехніка	0,950	0,958	0,961	0,985	0,950
Пластмаси / Гуми	0,513	0,542	0,547	0,546	0,570
Різне	0,477	0,514	0,502	0,550	0,555
Хімічна та суміжна промисловість	0,418	0,441	0,432	0,461	0,437
Метали та вироби з них	0,345	0,291	0,324	0,278	0,287
Транспорт	0,323	0,225	0,339	0,340	0,268
Камінь / Скло	0,208	0,287	0,244	0,190	0,166
Інформаційно-комунікаційні технології	-0,008	-0,011	0,022	0,046	0,081
Невизначений	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Дерево та вироби з дерева	-0,018	-0,069	-0,042	-0,013	-0,006
Товари не визначені за видом	-0,061	-0,015	-0,032	-0,213	-0,162
Страховання та фінансові послуги	-0,080	-0,424	-0,239	-0,153	0,095
Текстиль	-0,524	-0,476	-0,556	-0,550	-0,491
Взуття / Головні убори	-0,631	-0,449	-0,674	-0,641	-0,547
Тварини та продукти тваринного походження	-0,587	-0,619	-0,626	-0,615	-0,606
Подорожі та туристичні послуги	-0,601	-0,619	-0,633	-0,625	-0,613
Продукти харчування	-0,744	-0,790	-0,757	-0,800	-0,767
Необроблені шкіри, шкіра та хутро	-0,849	-0,794	-0,768	-0,780	-0,678
Мінеральні продукти	-1,004	-1,065	-0,965	-0,949	-1,025
Продукція рослинництва	-1,039	-1,074	-1,060	-1,104	-1,104

Джерело: складено автором на основі даних Атласу економічної складності [1]

Слід зазначити, що спеціалізація економіки країни і орієнтація на виробництво та експорт складної технологічної продукції є природною стратегією економічного зростання в сучасному світі. Так, для розвинених країн яскраво простежується спеціалізація експорту та експортоорієнтованість економік на виробництво технологічно складної продукції, на прикладі чотирьох країн ЄС з розвиненою економікою: Чехії, Бельгії, Данії та Нідерландів, ми бачимо, що більше двох третин складають продукти високотехнологічних галузей.

Таблиця 2

Експорт за групами товарів з 2020–2021 рр.

Рік		2020		2021	
Країна	Група товарів	млн. євро	%	млн. євро	%
ЧЕХІЯ	РАЗОМ	167 597	85%	191 571	84%
	Машини / Електротехніка	65 975	39%	71 507	37%
	Пластмаси / Гуми	8 750	5%	10 863	6%
	Хімічна та суміжна промисловість	8 802	5%	10 390	5%
	Різне	13 141	8%	14 895	8%
	Метали та вироби з них	13 060	8%	17 160	9%
	Транспорт	33 100	20%	36 003	19%
БЕЛЬГІЯ	РАЗОМ	369 250	70%	465 013	68%
	Машини / Електротехніка	39 974	11%	45 248	10%
	Пластмаси / Гуми	27 998	8%	36 875	8%
	Хімічна та суміжна промисловість	101 857	28%	135 715	29%
	Різне	16 648	5%	18 787	4%
	Метали та вироби з них	26 067	7%	36 642	8%
	Транспорт	44 357	12%	45 247	10%
ДАНІЯ	РАЗОМ	95 028	67%	106 533	66%
	Машини / Електротехніка	20 549	22%	22 298	21%
	Пластмаси / Гуми	2 646	3%	3 046	3%
	Хімічна та суміжна промисловість	24 214	25%	24 964	23%
	Різне	7 517	8%	8 559	8%
	Метали та вироби з них	5 190	5%	6 869	6%
	Транспорт	3 439	4%	4 359	4%

НІДЕРЛАНДИ	РАЗОМ	590 233	68%	711 070	65%
	Машини / Електротехніка	172 549	29%	192 218	27%
	Пластмаси / Гуми	26 076	4%	33 999	5%
	Хімічна та суміжна промисловість	92 684	16%	107 345	15%
	Різне	44 547	8%	53 296	7%
	Метали та вироби з них	33 567	6%	47 613	7%
	Транспорт	29 331	5%	31 025	4%

Джерело: складено автором на основі даних Євростату [3]

Водночас аналіз структури експорту України ілюструє, що за п'ятьма найбільшими напрямками за групами товарів, високотехнологічна продукція складає 32% та 35% відповідно (таблиця 3).

Таблиця 3

Експорт за групами товарів України з 2020–2021 рр.

Рік		2020		2021	
Країна	Група товарів	млн. дол.	%	млн. дол.	%
УКРАЇНА	РАЗОМ	49 192	85%	68 011	86%
	Продукція рослинництва	17 630	36%	22 550	33%
	Метали та вироби з них	9 030	18%	15 976	23%
	Мінеральні продукти	5 332	11%	8 414	12%
	Машини / Електротехніка	4 487	9%	5 255	8%
	Продукти харчування	3 361	7%	3 786	6%
	Хімічна та суміжна промисловість	2 020	4%	2 813	4%

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [4]

Отримані статистичні дані свідчать про те, що країни з розвиненою економікою мають спеціалізацію за більш технологічно складною продукцією та високий рівень технологічності експорту, що в свою чергу дозволяє мати стійку позицією як в міжнародному поділі праці, так й у відстоюванні своїх національних економічних інтересів як базису забезпечення економічної безпеки.

Отже, для здобуття конкурентних переваг у міжнародній торгівлі та забезпечення економічного зростання країнам

доцільно виробити стратегію розвитку технологічних галузей економіки для виробництва складної конкурентоспроможної продукції, враховуючи наявні передумови, в тому числі – ресурсно-сировинний потенціал. Спеціалізація на високо-технологічних видах економічної діяльності логічним чином передбачатиме збільшення доданої вартості експорту та сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності. З цієї точки зору, Україні доцільно фокусуватися на збільшенні частки складної продукції чорної металургії, відходячи від експорту руд та напівфабрикатів, та забезпечувати переробку продукції сільського господарства у продукцію харчової промисловості. Орієнтованість на збільшення рівня технологічності експорту дозволить більш чітко визначити напрями відновлення України у повоєнний період на підставі розвитку технологічної спеціалізації вітчизняної економіки як передумови забезпечення економічної безпеки держави.

Література:

1. Country & Product Complexity Rankings. Growth Lab Center of International Development at Harvard University. 2020. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings/product>
2. César A. Hidalgo, Ricardo Hausmann. The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2009. № 106(26). P. 10570–10575.
3. EU trade since 1988 by HS2-4-6 and CN8 [DS-045409]. EUROSTAT Database. 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
4. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>